

GUTUNLIBURUARI AGURREZ

Arabako Diputazioak bere probintziako euskal idazle baten lana argitaratzeko ematen duen aukera, txalogarria da. Honela, orain arte guti batzuk ikus ahal zuten liburu berezia, guzieren eskuetan jartzen da.

Okondoko Ulibarriren Gutunliburua, Gipuzkoako Diputazioaren «Julio de Urquijo» liburutegian aurkitzen zen eta handik aterea da lehen argitalpen hau agitekoko.

1915.ean Fernando de la Quadra Salcedo-k «Luis de Azkona» izenez egin zuen artikulu batek bultzatu zuen Julio Urkixo euskal idazle arabaar honen zenbait berri jakingarri ematera. Geroztik, bere «Gutunliburua» ren zatitxoak besterik argitaratu ez badira ere (N. Alzola —Anai Berriotxoak— argitaratuak) euskal literaturan behar zuen tokia irabazi du azken urte hauetan (orrialde hauetan ematen den bibliografia lekuko). Baina aitor dezagun, batez ere, Aita Lino Akesoloren ikerketeei eta goresmenei esker baliatu dela. Honegatik, agurrezko hitz horien ondotik, sarrera gisa, Euskaltzaindiaren urre eztaitan A. Akesolok Gasteizen araberrei begira eman zuen hitzaldia jartzen dugu, Euskaltzaindiaren «Euskera» tik hartua.

José Paulo Ulibarri Galíndez Arabako Okondon sortu zen duela berrehun urte. Garai hartan, Okondo, euskaldun hutşa zen. Berak aitortzen digu bertso batean:

Okondo-ko erria
da euskaldun bere izatia...

Gainera, 1831. urtean era honetara idatzi zion J. B. Anituari, Abandora joaterakoan bere jaioterra nola utzi zuen azalduz: «Oraindino ni etorri nintzanean, imini barriya zan ardaotegi bat erri guztirako. Besterik ez eguan. Eta euzkerazko eskola bi, elexa biyetan, eta erderazkoa... erriyan erdian gura debenantzako». Honegatik, Etxaidek dio, Okondoko herriak erakuspide eder bat eman ziola aldi hartako Euskal Herriari, elizaren babespean euskal ikastola ipiniaz.

Ogibidez abere sendatzailea zen, bere txartel imprimatuak dionez. 1797.ean ezkondu zen Maria Josefa Landa, «Mari Papatxu» Abandoko alabarekin, eta ez zuten haurrik izan.

Abandon zenbait aldiz agintaritzako zinegotzi hautatua izan zen eta 1814 tik 1836 ra bitartean Bizkaiko batzarretan fiela. Kargu hauetan euskararen alde egin zuen. 1829. urtean, Gernikako batzarretan, ahalegin guziak egin zituen euskarari laguntasun ofiziala eman zekion eta Bizkaiko eskoletan aginduzkoa izan zedin bere irakaspena. Gogoan eduki dezagun —Yon Etxaidek ongi dion bezala— batez ere, bera bakarrik izan zela, aldi hartako euskal giro urrian, ahalegin sutuak egin zituena euskara ofizialki autortzeko, euskal ikastolak ipintzeko, euskal-akademia bati sortzea amateko eta hiztegi eta gramatikak argitaratzeko.

Behar bada eragin hoiendorioz, 1814.ean batzarrak euskararen alde hartu zituen erabagietatik ikusten duguna: eguneroko erabagien laburpena euskaraz egin eta hurrengo eguneko batzareran irakurtzea, eta Institutoan euskara irakastea.

Gutunliburuan, bere ideaz, erregezaletasuna agertzen du, Cadiz-ko lege berrien aurkako, eta liberalen politikari «debruziñoa» deitzen dio, batez ere euskaldunen Forvei ikutu zioletako. 1834.ean Don Carlos-ek Elizondon eman zuen «decretoa» bere Gutunliburuan euskaraturik ezarri zuen. Euskaren eta Euskal Herriaren zoria D. Carlos-en aldetik etorri zitekean ustekoa zen.

Erljio kontuan berriz, biderik zintzoena zeritzanetik jarraitu nahi zuen. Katoliko osoa zen. Bere gutun batean emazteari aitortu zion: «Nik eguño eztot, ez txantxetan bere, Yainkoaren legeen aginduen kontra ezen esan». Eta elkarren arteko har-emanenez nahikoa natura itasunez idezten du.

Yose Paulo Ulibarrikok, *Egunari euskerazkoa* argitaratu zuen 1815. ean; ez zuen utzi euskaraz idatzitako libururik, baina bai Gutunliburu eder hau, euskal eskutitz sorta bikainez. Gutunez gainera beste gauza jakingarri batzuk ere baditu. Harizmendiren bertso batzuk ere sarztzen ditu bere gutunen artean, baina bereziki azken orrietako bertso-lanak, 1823tik hasita. Letra bi edo hiru pipiak janda ditu eta ez da erraz azken urtea zenbatgarrena den ateratzea.

Gutunliburu honek argi adierazten digu Ulibarrik bere garaiko gizon handi askorekin zituela har-emanak, eta honegatik, bertako izkribu asko, XIX. mendearen lehen parteko historia hobeto ezugutzeko agiri baliozkoak dira.

Euskal literaturoz ondo hornitua zuen bere liburutegia. Ezagunak zituen Axular, Lecluse, Larramendi, Kardaberaz, Astarloa, Añibarro, Mogel, Fr. Bartolome, Iztueta eta abar.

Bilbon 1814tik 1932ra bitartean argitaratu ziren Gabon kantik, anitz Bizenta Mogelenak ziren, baina Ulibarriren eragina ez-ezik eskua ere nabari da, A. Akesolok hain ongi uste duenez.

Yose Paulo, Abandon bertan hil zen, 1847. urtean.

Euskal literaturak ez du material gehiegirik Gutunliburua bezalakoak ilunpean edukitzeko eta egileari bere sorrerako berrehungarren urteburuan egingo zaion omenik zuzenena Gutunliburua imprimaturik argitaratzea da. Arabako Diputazioak bere lepora hartu du bete behar hau, egilearen oroimenez liburua lehen aldiz argitaratzeaz. Gainera, argitara ere, bere eskutik irten zuen bezala, esku-izkribua dagoen dagoenez; bere letra argi eta garbia irakurterreza denez gero, idatzi zuena ber-berak egindako bezala euskaldungoan ari direnei eta edozein irakurlê euskalduni egilearen euskaltzaletasun zintzoa bera bezain zintzo edierazteko.

Juan San Martin Ortiz de Zárate.

Euskaltzaindiaren idazkaria.